

Türkiye'nin Yargı Reformu Stratejisi ve Yargı Bağımsızlığı

Dünyanın dört bir tarafından 60 seçkin hukukçudan oluşan Uluslararası Hukukçular Komisyonu (UHK), hukukun üstünlüğü ilkesinden yola çıkarak ve benzersiz hukuki uzmanlığını ulusal ve uluslararası adalet sistemleri geliştirme ve güçlendirme alanında kullanarak insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için çalışmaktadır. 1952 yılında kurulan ve beş kıtada faaliyet gösteren UHK, uluslararası insan hakları ve uluslararası insancıl hukukun aşama aşama geliştirilmesi ve etkin bir şekilde uygulanması; medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal hakların uygulanması; kuvvetler ayrılığının teminat altına alınması ve yargı ile hukuk mesleğinin bağımsızlığının sağlanmasını amaçlamaktadır.

® Türkiye'nin Yargı Reformu Stratejisi ve Yargı Bağımsızlığı

© Telif Hakkı International Commission of Jurists (ICJ), Uluslararası Hukukçular Komisyonu (UHK), 2019.

Uluslararası Hukukçular Komisyonu (UHK), gerekli atıfların yapılması ve söz konusu bölümü içeren yayının bir kopyasının aşağıdaki adreste bulunan genel merkeze gönderilmesi koşuluyla yayınlarından bölümlerin ücretsiz olarak kopyalanmasına izin vermektedir.

International Commission of Jurists
P.O. Box 91
Rue des Bains 33
Geneva
Switzerland

Bu yayının mali kaynağı Avrupa Birliği tarafından sağlanmıştır. Ancak belgede ifade edilen görüşler, zorunlu olarak sponsorların görüşlerini yansıtmaz.

Türkiye'nin Yargı Reformu Stratejisi ve Yargı Bağımsızlığı

Mayıs 2019 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Strateji Belgesini (YRSB) ilan etmiştir.¹ Strateji belgesi Türk yargı sisteminin reformu için dokuz amaç ortaya koymakta ve bu hedeflere ulaşmak için alınması gereken tedbirler çerçevesinde bir "faaliyetler" listesi içermektedir. Strateji Belgesinin amaçları şöyle belirtilmiştir:

"... hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, hak ve özgürlüklerin daha etkin korunup geliştirilmesi, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının güçlendirilmesi, sistemin şeffaflığının artırılması, yargısal süreçlerin basitleştirilmesi, adalete erişimin kolaylaştırılması, savunma hakkının güçlendirilmesi ve makul sürede yargılanma hakkının daha etkin korunması".²

Yargı Reformu Strateji Belgesi, Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerini de yansıtabilecek şekilde şöyle demektedir:

... Hukukun üstünlüğü ile yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı arasında yapısal bir bağ bulunmaktadır. Demokrasilerde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının güvence altına alınması hukukun üstünlüğünün temini için ön şarttır. Bu, aynı zamanda bireylerin hak ve özgürlüklerinin de güvencesini oluşturmaktadır.

Bu bilgilendirme notu, belirtilen ilkelerin, özellikle de Amaç 2'nin, yani "Yargı bağımsızlığı, tarafsızlığı ve şeffaflığını geliştirme" hedefinin Türkiye'de hayata geçirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu bilgilendirme notunda, Uluslararası Hukukçular Komisyonu (UHK) ve İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) yargının yapısal bağımsızlığı açısından Türk yargı sisteminin mevcut sorunlarını ortaya koymakta ve Strateji Belgesinin Amaç 2 çerçevesinde öngördüğü reform önceliklerini dikkate alarak bunların etkili bir şekilde hayata geçirilmesi için tavsiyelerde bulunmaktadır.

¹ Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Strateji Belgesi (YRSB), Mayıs 2019, şuradan erişilebilir http://www.sgb.adalet.gov.tr/ekler/pdf/YRS_ENG.pdf

² YRSB, para. 6.

1. Yargı Bağımsızlığı Konusunda Uluslararası Standartlar ve İçtihat

Kuvvetler ayrılığı, özellikle de yargı ile diğer siyasi organlar arasındaki ayrılık, hukukun üstünlüğünün en temel ilkesidir. Bu ilkenin gereği olarak yargı yapısal olarak ve fiilen bağımsız olmalıdır. Türkiye’de Hükûmet de bu evrensel olarak kabul edilmiş ilkeyi, Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkelerinde tanımlandığı şekliyle tanımaktadır: “Yargı bağımsızlığı devlet tarafından güvence altına alınır ve anayasada veya iç hukukta yargı bağımsızlığına yer verilir. Yargı bağımsızlığına saygı göstermek ve gözetmek bütün hükûmet kurumlarının ve diğer kurumların görevidir.”³

Yetkin, bağımsız ve tarafsız bir yargı sistemi, hukukun üstünlüğü, özellikle de adaletin gerçekleştirilmesi ve insan haklarının hukuken etkili bir şekilde korunması için hayati bir öneme sahiptir.⁴ Bu nedenle, yargı bağımsızlığı, hem genel olarak hukuk devleti hem de özel olarak devletin insan haklarına ve mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığının, tarafsızlığının, dürüstlüğünün ve yetkinliğinin hukuken güvence altına alınması ve fiilen sağlanmasına ilişkin uluslararası yükümlülükleri açısından vazgeçilmezdir.

Bu nedenle, Türkiye’de yargıya, savcılığa ve hukuk mesleğine ilişkin değişikliklerin ülkenin uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan yükümlülükleri çerçevesinde ele alınması gerekir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (MŞHUS) her ikisi de hukuken kurulmuş yetkin, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılanma ve insan hakları ihlallerine karşı etkili bir çözüm (başvuru) hakkını güvence altına almaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, AİHS’in 6. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının yorumu ve uygulaması kapsamında, “bir organın -özellikle yürütme organına ve davanın taraflarına karşı- ‘bağımsız’ olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ile ilgili olarak üyelerinin atanma biçiminin ve görev süresinin, dışarıdan gelecek baskılara karşı güvenceler bulunup bulunmadığının ve dışarıya karşı bağımsız bir görüntü verip vermediğinin dikkate alınması gerektiğine” karar vermiştir.⁵ İnsan Hakları Komitesi de şöyle demiştir:

... Bir yargı organının yetkin, bağımsız ve tarafsız olması gerekliliği, herhangi bir istisna öngörülme, mutlak bir haktır. Bağımsızlık gerekliliği, özellikle, yargıçların atanmasında izlenen usuller ve aranan vasıflarla; zorunlu emeklilik yaşına veya görev süresinin bitimine kadar görev güvencesiyle; bu güvencelerin bulunduğu yerlerde de terfi, tayin, el çektirme ve görevden alma gibi işlemleri düzenleyen kurullarla ve yargının, yürütmenin ve yasamanın politik müdahalelerinden fiilen bağımsız olmasıyla ilgilidir.⁶

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı İlkeleri, Avukatların Rolüne Dair BM İlkeleri ve Savcılarının Rolüne İlişkin BM Kılavuz İlkeleri dâhil olmak üzere yargının, savcılarının ve avukatların bağımsızlığına ve hesap verebilirliğine ilişkin uluslararası standartlar da

3 Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, İlke 1. Bkz. YRSB, para. 25.

4 Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, Önsöz. UHK, “Askıya Alınan Adalet: Adalet Erişim ve Türkiye’de Olağanüstü Hâl”, Temmuz 2018, s. 21-22, şuradan erişilebilir <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2018/12/Turkey-Access-to-justice-Publications-Reports-2018-ENG.pdf>. Venedik Komisyonu, Görüş, Türkiye, 21 Ocak 2017 tarihinde Büyük Millet Meclisinde kabul edilen Anayasa değişiklikleri hakkında görüş, Görüş No. 875/2017, CDL-AD(2017)005, Venedik Komisyonu tarafından 10-11 Mart 2017 tarihinde Venedik’te gerçekleştirilen 110uncu Genel Kurulda kabul edilmiştir, para.44.

5 Bkz. *Campbell ve Fell / Birleşik Krallık*, AİHM, *op. cit.*, para. 78.

6 BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, *op. cit.*, para. 19.

Türkiye yargı sisteminde meydana gelen değişikliklerin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken ölçütleri ortaya koymaktadır.⁷

2. Yargı Bağımsızlığına İlişkin Olarak Strateji Belgesinde Değİnilmeyen Eksiklikler

Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve İnsan Hakları Ortak Platformu, Yargı Reformu Strateji Belgesinde yer alan bazı pozitif önerileri aşağıda belirtildiği gibi memnuniyetle karşılarken, Türkiye’de yargı sistemindeki bazı ciddi yapısal problemlerin ele alınması hâlinde herhangi bir reform çabasını ciddi şekilde baltalayacağı kanaatinde-dir. Bu problemlere Strateji Belgesinin mevcut taslağında değİnilmemiştir.

a) Hâkimler ve Savcılar Kurulu

Hazırlanan Yargı Reformu Strateji Belgesi son yıllarda girişilen ilk yargı reformu teşeb-büsü değİldir. 2010 ve 2019 yılları arasında yargı pek çok kez yeniden yapılandırılmıştır. 2010’da yürürlüğe giren anayasa değişiklikleri, yargıçların ve savcılarının yönetiminden sorumlu olan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK), oluşumunda kısmi seçim öngören bir sistem öngörmüştür.⁸ UHK, 2016 yılında yayınladığı “Tehlike Altındaki Adalet” raporunda, o zamanki Yüksek Kurulun gereğinden fazla yürütme ve yasama organlarının etkisine açık olduğuna dair endişelerini dile getirmiştir.⁹

Önceki yüksek kurulun yapısı, oluşumu ve üyelerinin atanma yöntemleri, 2017 yılının Nisan ayında yapılan anayasa değişikliği ile değİştirilmiş, kurulun adı da Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) hâline getirilmiştir.¹⁰ Şimdi on üç üyeden oluşan kurulun dört üyesi Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. HSK’ya başkanlık eden Adalet Bakanı ve müsteşar (bakan yardımcısı) kurulun doğal üyeleridir. Kalan yedi üye ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından atanmaktadır. Meclis tarafından atanan tüm üyeler nitelikli çoğunluk tarafından seçilirler ve iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) şu anda bu çoğunluğu oluşturmak için yeterli üyeye sahiptir. Sonuç olarak, Kurul üyelerinin tümünün atanması, şu veya bu şekilde, hâlihazırda hükümet tarafından kontrol edilmekte ve HSK üyelerinin hiçbiri hâkimler veya savcılar tarafından seçilmemektedir.

Uluslararası hukuka ve yargının bağımsızlığına ilişkin standartlara göre, yargıyı yönen organların, yürütme ve yasama organlarından bağımsız olmaları gerekir. Bu, Türkiye’nin taraf olduğu MSHUS ve AİHS gibi uluslararası anlaşmalar uyarınca, bağımsız ve tarafsız bir yargı sağlama genel yükümlülüğünün bir gereğidir. Diğİer birçok uluslararası standartta da bu yükümlülük açık olarak öngörülmüştür.

Örneğİn, Hâkimlerin Statüsüne Dair Avrupa Şartı, “bir hâkimin seçimini, işe alımını, atanmasını, yükseltilmesini ve işten çıkarılmasını etkileyen” her kararın “yürütme ve yasama organlarından bağımsız” bir makam tarafından alınmasını öngörmektedir.¹¹ Avrupa Konseyi’nin, Üye Ülkelere hukuki tavsiye sunmakla görevli olan Hukuk Yoluyla

7 Ayrıca şu belgeler de konuya ilişkindir: Evrensel Yargıçlar Şartı, Uluslararası Yargıçlar Derneği tarafından kabul edilmiştir; Bangalore İlkelerini Uygulama Tedbirleri, Dürüst Yargı Grubu tarafından kabul edilmiştir; Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü tarafından hazırlanan raporlar; ve Avrupa Yargıçlar Danışma Konseyi gibi organlar tarafından kabul edilmiş iyi uygulama ilkeleri ve bölgesel standartlar.

8 Hâkimler ve Savcılar Kurulu yargının organizasyonundan sorumlu olan ve hâkim ve savcılarını mesleğe kabul, atama, tayin, terfi, disiplin ve meslekten çıkarma kararlarını verme yetkisine sahip olan merkezi bir organdır.

9 <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/07/Turkey-Judiciary-in-Peril-Publications-Reports-Fact-Findings-Mission-Reports-2016-ENG.pdf>

10 Kanun No.6771, <https://bit.ly/2IIIfuK>

11 Yargıçların Statüsüne Dair Avrupa Şartı, 1998, İlke 1.3.

Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu), "siyasi olarak tarafsız bir Yüksek Adalet Konseyi ya da eşdeğer bir kurum" kurulmasının önemini vurgulamıştır.¹² Uluslararası standartlar, bu tür kurulların "salt olarak Hükümet tarafından dikte edilen kararları alan kukla organlar olmalarını önlemek için"¹³ üyelerinin büyük çoğunluğunun meslektaşları tarafından seçilen hâkimlerden¹⁴ oluşması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Mevcut hâli Uluslararası Yargıçlar Derneği tarafından 2017 yılında kabul edilen Evrensel Yargıçlar Şartı şöyle demektedir:

Yargı Konseyi, diğer Devlet organlarından tamamen bağımsız olmalıdır.

Konseyin çoğunluğu en geniş temsili güvence altına alacak bir usule göre diğer yargıçlar tarafından seçilen yargıçlardan oluşmalıdır.

Yargı Konseyi, sivil toplumun çeşitliliğini temsil etmek üzere yargıç olmayan üyeleri de içerebilir. Herhangi bir şüpheden kaçınmak için bu üyeler politikacı olamazlar. Dürüstlük, bağımsızlık, tarafsızlık ve hâkimlik nitelikleri yetenekleri bakımından aynı niteliklere sahip olmaları gerekir. Hükümetin veya Parlatentonun hiçbir üyesi aynı zamanda Yargı Konseyinin üyesi olamaz.

Yargı Konseyi, yargıçların mesleğe kabulü, eğitimi, atanması, terfi ve disiplin işleri konularında en geniş yetkiye sahip olmalıdır.¹⁵

Benzer şekilde, Yargısal Dürüstlük Grubu tarafından 2010 yılında kabul edilen Bangalore Yargısal Davranış İlkelerini Uygulama Önlemleri şöyle demektedir:

Bir yargıca disiplin yaptırımını uygulama yetkisi, yasama ve yürütmeden bağımsız olan ve görevdeki ya da emekli yargıçlardan oluşan, fakat üyeleri arasında yasama ve yürütme üyesi olmamak şartıyla yargıç olmayan kişiler de bulunan bir organa ya da mahkemeye verilmelidir.¹⁶

Adli Süreçte Şeffaflığa Dair İstanbul Bildirgesi de kısmen aşağıdakileri içermektedir:¹⁷

... Yargıçların göreve getirilmesinde çeşitli yöntemler olsa da, son zamanlarda kabul edilen uluslararası ve bölgesel belgelerde, yargı bağımsızlığının korunması için yargıçların atanması ve terfilerinin yasama ve yürütme organları tarafından değil, fakat Yargı Konseyleri gibi bağımsız kurumlar tarafından yapılması gerektiği, bazı üst düzey atamalarda ise Devlet başkanına şekli bir müdahale yetkisinin tanınabileceği konusunda bir mutabakat bulunmaktadır. Yargı görevi için uygun adayların seçilmesinde yargı mensupları ile toplumun üyelerinin uygun bir şekilde tanımlanmış rolleri oynamaları gerekir. Konseyin yargıç olmayan üyeleri seçkin hukukçular ve saygın ve tecrübeli vatandaşlar arasından uygun atama mekanizmalarıyla seçilebilirler¹⁸

12 Venedik Komisyonu, Arnavutluk Cumhuriyeti, Güncel Anayasa Değişikliği Kanunu Hakkında Görüş, CDL- INF(1998)009, para. 5.

13 BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü tarafından hazırlanan rapor, BM Bel. A/HRC/11/41 (2009), para. 28. Ayrıca bkz. Yargıçların Statüsüne Dair Avrupa Şartı, Açıklayıcı Not, İlke 1.3.

14 Bkz Bakanlar Komitesinin, Yargıçlar: Bağımsızlık, Etkinlik ve Sorumluluklar konusunda Üye Devletlere Tavsiye Kararı CM/Rec(2010)12, para. 27. Ayrıca bkz. Yargıçların Statüsüne Dair Avrupa Şartı, İlke 1.3 ("kurul üyelerinin en az yarısı meslektaşları tarafından seçilmiş olan yargıçlardan oluşmalıdır"), ve aşağıda belirtilen diğer kaynaklar.

15 Madde 2-3.

16 Madde 15.4

17 Bildirge Türk Yargıtay Başkanının ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının daveti üzerine 37 ülkenin baş yargıçları ve üst düzey yargıçları tarafından altı yıllık bir sürede hazırlanmış ve Türk Hükümeti tarafından Nisan 2019 tarihinde Birleşmiş Milletlere sunulmuştur (<https://undocs.org/A/73/831>), nihai olarak BM Ekonomik ve Sosyal Konseyinin 23 Temmuz 2019 tarihli ve 2019/22 sayılı kararı ile kabul edilerek üye devletlerin dikkatine sunulmuştur.

18 Para. 13.

... Bir yargıca disiplin cezası verme ve görevden alma yetkisi, görevdeki ya da emekli yargıçlardan oluşan, fakat üyeleri arasında yasama ve yürütme üyesi olmamak şartıyla yargıç olmayan kişiler de bulunan bağımsız bir organa (ya da yargıçların atanmasından sorumlu olan yargı Konseyine) verilmelidir.¹⁹

BM Hâkimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü diğerlerinin yanı sıra şunları da tavsiye etmiştir:²⁰

Yargıçlara karşı disiplin işlemlerini uygulama sorumluluğu, yargı konseyi veya mahkeme gibi temel olarak yargıçlardan oluşan bağımsız bir organa verilmelidir. ...

Bu organlar, yargı mesleği dışından üyeler (avukatlar, akademisyenler, sivil toplum üyeleri) içerebilir, ancak hiçbir durumda bu kişiler yasama veya yürütme organı üyesi olmamalıdır. ...

Kayırmacılığı ve tüm süreçlerin fiili güçler tarafından ele geçirilmesini önlemek amacıyla konseylere üye atama süreçleri tamamen şeffaf ve katılımcı olmalıdır.

Yargı konseylerinin üyeleri arasında yargıçlar bulunmalıdır. Korporatizm ve kişisel çıkar riskinden kaçınmak için, konseyler meslekten olmayan üyeler, örneğin avukatlar, hukuk profesörleri, hukukçular, Baro üyeleri ve ayrıca tanınmış itibarlı ve tecrübeli vatandaşlar içerebilir. Aktif politikacılar ve yasama organları veya yürütme organlarının üyeleri aynı anda yargı konseylerinde görev yapamazlar. Konseyin yargıç üyeleri, yargının her düzeyde en geniş şekilde temsil edilmesini güvence altına alan yöntemlerle meslektaşları tarafından seçilmelidir. Bir konseyin bazı üyeleri, örneğin Yüksek Mahkeme Başkanı, doğal üye olarak belirlenebilir.

Konseyin meslekten olmayan üyelerinin seçimi, siyasi olmayan yetkililere verilmelidir. Meclis tarafından seçilmesi hâlinde ise, meslekten olmayan üyeler, önemli bir muhalefet desteği de gerektiren nitelikli bir çoğunluk tarafından seçilmelidir. Bu üyeler hiçbir durumda yürütme organı tarafından seçilmemeli veya atanmalıdır. ...

Venedik Komisyonu, HSK'nın yapısını değiştiren Anayasa değişikliklerine ilişkin raporunda, HSK'nın yeni yapısına ilişkin kaygılarını dile getirmiştir:

Bu, yargının bağımsızlığını ciddi şekilde tehlikeye sokacaktır, çünkü HSK, hâkim ve savcıların atanması, terfi ettirilmesi, tayin edilmesi, disiplin işlemlerinin yürütülmesi ve görevlerine son verilmesi konularını karara bağlayan, özerk nitelikli temel yönetsel organdır. Dolayısıyla, bu organ üzerinde kontrol sahibi olmak, özellikle hâkimlerin meslekten çıkarılmasının sıklıkla yaşandığı ve hâkimlerin tayin edilmesinin yaygın bir uygulama olduğu bir ülkede, hâkimler ve savcılar üzerinde kontrol sahibi olmak anlamına gelir.²¹

UHK tarafından hazırlanan *Askıya Alınan Adalet* raporunda vurgulandığı gibi, UHK ve İHOP, mevcut anayasal çerçevede Hâkimler ve Savcılar Kurulunun, üyelerinin atanması konusundaki aşırı derecede siyasi kontrol nedeniyle, yapısal bakımdan bağımsız olarak

19 Para. 15.

20 Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Yargı Konseyleri Hakkında Rapor, BM Bel. A/HRC/38/38 (2018), para. 103-110.

21 Venedik Komisyonu, Görüş, Türkiye, 21 Ocak 2017 tarihinde Büyük Millet Meclisinde kabul edilen Anayasa değişiklikleri hakkında görüş, Görüş No. 875/2017, CDL-AD(2017)005, Venedik Komisyonu tarafından 10-11 Mart 2017 tarihinde Venedik'te gerçekleştirilen 110uncu Genel Kurulda kabul edilmiştir, para.119.

değerlendirilemeyeceği kanaatindedir. Özellikle, Kurulun oluşumu ve işleyişi, Avrupa Konseyi'nin "[yargı konseyi] üyelerinin yarısından az olmamak üzere, yargının içindeki çoğulculuğa saygı gösterecek şekilde yargının her düzeyinden meslektaşlarınca seçilen yargıçlardan oluşmalıdır" diyen *hâkimler: bağımsızlık, etkinlik ve sorumluluk* konusundaki Tavsiyesine uymamaktadır.²²

b) Sulh Ceza Hâkimlikleri

2014 yılında yapılan değişikliklerle, daha önceki sulh ceza mahkemelerinin yerine sulh ceza hâkimlikleri²³ kurulmuş ve arama ve tutuklama gibi koruma tedbirlerine karar verme, savcılıkların takipsizlik kararlarının yargısal denetimini yapma, İnternet sitelerine ilişkin içerikten çıkarma ve erişime engelleme kararlarını verme ve trafik suçlarına ilişkin esastan karar verme yetkileriyle donatılmışlardır.²⁴ Bu değişikliklerle, sulh ceza mahkemelerinin kararlarının asliye ceza mahkemelerince denetlenmesi sistemi kaldırılmıştır. Bunun yerine bir sulh ceza hâkiminin kararının hiyerarşik olarak aynı düzeyde bulunan yine başka bir sulh ceza hâkimince denetlendiği sulh ceza hâkimlikleri içinde bir kapalı devre "itiraz" sistemi getirilmiştir. Venedik Komisyonu, "sulh ceza hâkimlerinin kararlarına karşı yatay itiraz sisteminin, itirazların tarafsız ve anlamlı bir şekilde incelenmesi konusunda yeterli umut sunmadığı" sonucuna varmıştır.²⁵

UHK ve İHOP, *Türk Sulh Ceza Hâkimlikleri ve Uluslararası Hukuk*²⁶ başlıklı bilgilendirme notunda zaten Türkiye'deki mevcut sulh ceza hâkimliği sisteminin, tutuklama kararlarının bağımsız ve tarafsız bir şekilde denetlenmesine olanak tanımadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu, öncelikle, sulh ceza hâkimlerinin atanması ve görevden alınmasından sorumlu makam olan Hâkimler ve Savcılar Kurulunun, özellikle yapısal boyutu açısından, yargının bağımsızlığına ilişkin uluslararası standartlarla uyumlu olmamasından kaynaklanmaktadır.²⁷ İkinci olarak, alanda yapılan çalışmalara dayanan ve uluslararası örgütlerden gelen raporlar, sulh ceza hâkimlerinin atamalarına ve bu hâkimliklerin kararlarına ilişkin uygulamaların bağımsız bir çalışma ortamının bulunmadığını, tam aksine devletin siyasi organlarının muhtemel baskılarına açık olduğunu göstermektedir. Ve son olarak, birkaç uluslararası kuruluş tarafından da tespit edildiği üzere, kapalı devre itiraz sistemi bu bağımsızlık eksikliğini telafi etmeye izin vermediği gibi tam aksine daha da ağırlaştırmaktadır.

UHK ve İHOP, Hedef 7.3'de yer alan "İdari yaptırım kararlarına karşı itirazlar yönünden sulh ceza hâkimliklerinin ihtisaslaşması sağlanacak ve kararlara karşı etkili bir kanun yolu getirilecektir." şeklindeki açıklamayı memnuniyetle karşılamaktadır. Ancak, bu, son derece sorunlu olan sulh ceza hâkimliği sisteminin korunacağı anlamına gelmektedir. Ayrıca, Yargı Reformu Strateji Belgesi, sulh ceza hâkimliklerinin tutuklama karar-

²² Avrupa Konseyi Tavsiye kararı CM/Rec(2010)12, Bakanlar Komitesinin Yargıçlar: bağımsızlık, etkinlik ve sorumluluklar konusunda taraf devletlere Tavsiyesi, para.27; Benzer şekilde bkz. Evrensel Yargıçlar Şartının yukarıda belirtilen hükümleri.

²³ Bu hâkimlikler, arama, yakalama ve tutuklama kararlarını verme, İnternet siteleriyle ilgili içerikten çıkarma ve erişime engelleme kararlarını verme, arama ve el koyma müzakerelerini düzenleme, avukatların temsil etme hakkını ortadan kaldırma yetkileriyle donatılmıştır.

²⁴ Bkz. Venedik Komisyonu: Türkiye, Sulh ceza hâkimliklerinin görevleri, yetkileri ve işleyişlerine dair görüş, Venedik Komisyonu tarafından 10-11 Mart 2017 tarihinde Venedik'te gerçekleştirilen 110 uncu Genel Kurulda kabul edilmiştir, para.16.

²⁵ Venedik Komisyonu: Türkiye, Sulh ceza hâkimliklerinin görevleri, yetkileri ve işleyişlerine dair görüş, op. cit. Para. 86.

²⁶ Şuradan erişilebilir <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/02/Turkey-Judgeship-Advocacy-Analysis-brief-2018-ENG.pdf>

²⁷ Bkz. diğerlerinin yanı sıra, Venedik Komisyonu: Türkiye, Sulh ceza hâkimliklerinin görevleri, yetkileri ve işleyişlerine dair görüş, Venedik Komisyonu tarafından 10-11 Mart 2017 tarihinde Venedik'te gerçekleştirilen 110 uncu Genel Kurulda kabul edilmiştir.

larını denetleme yetkisi konusunda herhangi bir açıklık içermediği gibi bu hâkimliklerin kararlarına karşı uygun bir başvuru yolunun niteliği, kapsamı ve etkililiğini güvence altına da almamaktadır.

c) Yürütmenin Yargı Üzerindeki Etkisi

Türkiye yüksek mahkemeleri (Yargıtay ve Danıştay) 2011 ve 2017 tarihleri arasında yapıları ve işleyişleri bakımından dört kez yapısal reforma tabi tutulmuştur. Yargıtay ve Danıştay'ın üye sayıları ve yapıları 2011²⁸, 2014²⁹, 2016³⁰ ve 2017³¹ yıllarında esaslı bir şekilde değiştirilmiştir.

2011 ve 2014 yıllarında yapılan değişikliklerle Yargıtay'ın üye sayısı 250'den 516'ya, Danıştay'ın üye sayısı ise 95'den 195'e yükselmiştir. 2016 yılında yapılan değişikliklerle ise Yargıtay'ın üye sayısı 200'e, Danıştay'ın üye sayısı ise 90'a düşürülmüştür.³²

Ayrıca, HSK'nın yapısındaki değişikliklerden sonra, kendi talebi olmaksızın tayin edilen hâkim ve savcılarının sayısı önemli ölçüde artmıştır. 2010 yılında 190 hâkim ve savcının tayini çıkarılmışken, 9 Mayıs 2017³³ ve 3 Temmuz 2017³⁴ tarihli kararnamelerle, HSK iki aydan kısa sürede 1.815 hâkim ve savcıyı tayin etmiştir. 25 Temmuz 2018'de HSK 3.320 hâkim ve savcıyı tayin etmiştir.³⁵ 31 Mayıs 2019 tarihli kararnameyle³⁶ ise HSK, 3,722 hâkim ve savcının tayinini çıkarmıştır.³⁷ Hâkimlerin kendi talebi olmaksızın bu şekilde kitlesel olarak tayinlerinin çıkarılması yargının bağımsızlığını olumsuz yönde etkilemektedir. HSK da keyfi ve istek dışı tayinlere karşı herhangi bir korumanın olmasının bir sorun olduğunu kabul etmektedir.³⁸

Yürütmenin yargı üzerindeki etkisi, 15 Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından daha da artmıştır. Mevcut hâkim ve savcılarının üçte biri, herhangi bir kişisel soruşturma yapılmadan ya da savunma fırsatı tanınmadan meslekten çıkarılmıştır.³⁹ Bir hâkimin meslekten çıkarılmasına karar vermek için, yasa yalnızca Milli Güvenlik Kurulu tarafından "Devletin milli güvenliğine karşı faaliyet gösterdiğine karar verilen" "yapı, oluşum veya grup" ile yalnızca "irtibat" veya "iltisakı" bulunmasını yeterli görmektedir.⁴⁰ Bu kavramların oldukça muğlak ve kapsamının geniş olması, yargı bağımsızlığının ihlali suretiyle hâkim ve savcılarının keyfi olarak meslekten çıkarılması yönünde çok güçlü olasılık yaratmaktadır. Görevden alınan hâkim ve savcılarının çoğu, meslekten

28 İlgili gazete haberi için bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yargitay-ve-danistayda-daire-sayilarini-attiran-tasari-yasalasti-16982030>

29 İlgili gazete haberi için bkz. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/yuksek-yargida-cemaate-fren>

30 İlgili gazete haberi için bkz. https://www.ntv.com.tr/turkiye/yargitay-ve-danistay-uyeleriyeni-yargi-paketini-protosto-etti,OQGgmDIUVEyiXe-AR39izQ?_ref=infinite, <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1899437-cumhurbaskani-erdogan-yargitay-ve-danistay-kanununu-onayladi>

31 OHÂL KHK No: 696, <http://www.diken.com.tr/ne-yeni-yargi-ne-de-yargiya-son-darbe/>

32 01.07.2016 tarihli 6110 sayılı Kanun'un 12. ve 22 .maddeleri ile 2575 sayılı Kanunda ve 2797 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yargitay-ve-danistayda-daire-ve-uye-sayisi-artti-17017953>

33 HSK Basın açıklaması : <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/Ek-1-09-05-2017.pdf>

34 HSK Basın açıklaması: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/EK%201-%202017%20Y%c4%b1%c4%b1%20Adl%c3%ae%20Yarg%c4%b1%20Kararname%20Listesi.pdf>

35 HSK Basın açıklaması: <https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/2018.aspx>

36 HSK Basın açıklaması: <https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/2019.aspx>

37 İlgili gazete haberi, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/3-bin-722-hakim-ve-savcinin-gorev-yeri-degisti/1494318>

38 YRSB, s. 33.

39 Toplamda 4236 yargı mensubu, <http://bianet.org/bianet/siyaset/182400-ohal-de-yargi-kurumlarindan-ihraclar>

40 Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin 667 sayılı KHK'nın 3. Maddesi şöyledir: **MADDE 3** – (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunda; Yargıtay daire başkanı ve üyeleri hakkında Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunca; Danıştay daire başkanı ve üyeleri hakkında Danıştay Başkanlık Kurulunca; hâkim ve savcılar hakkında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunca ve Sayıştay meslek mensupları hakkında Sayıştay Başkanının başkanlığında, başkan yardımcılı ile Sayıştay Başkanı tarafından belirlenecek bir daire başkanı ve bir üyeden oluşan komisyonca meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilir."

çıkarılma kararları aleyhine Danıştay'da dava açmış olmasına rağmen Danıştay bugüne kadar yalnızca bir başvuru hakkında karar vermiş ve talebi reddetmiştir.⁴¹ Bu nedenle, bugüne kadar meslekten çıkarılan hâkim ve savcılardan yargı kararı sonrasında mesleğe iade edilen herhangi bir kimse bulunmamaktadır. Olağanüstü hâl Temmuz 2018'de sona ermiş olmasına rağmen, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun hâkim ve savcıları, olağanüstü hâl mevzuatında yer alan aynı kriterlere göre görevden alma yetkisi, Temmuz 2018'de çıkarılan 7145 sayılı Kanun ile üç yıl daha uzatılmıştır. O zamandan beri en az 17 yeni hâkim ve savcı bu usule göre keyfi bir şekilde meslekten çıkarılmıştır. Ancak, ülke genelinde 719 sulh ceza hâkiminden yalnızca biri meslekten çıkarılmıştır.⁴² Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin sözleriyle, bu şekilde toplu olarak meslekten çıkarılmalar "geri kalan hâkim ve savcılar arasında bir korku atmosferi" yaratmıştır.⁴³

Ayrıca, toplu şekilde meslekten çıkarmaları takiben çok sayıda yeni yargıcı işe alma ihtiyacı ve bu şekilde atanmaların nispi tecrübesizliğinin yanı sıra, olağanüstü hâl sona ermiş olmasına rağmen, olağanüstü hâl tedbirleri dolayısıyla artan iş yükü, yargı sisteminin etkililiği, yetkinliği ve adilliği üzerinde genel olarak olumsuz bir etki yaratmıştır. Olağanüstü hâlin başlangıcından bu yana 8.000'den fazla yeni hâkim ve savcı atanmış ve bu atamalara olanak sağlamak için atama kriterleri esnetilmiş, staj süreleri bitmeden stajyerlerin atanmasına izin verilmiş ve avukatların hâkim ve savcı olmaları kolaylaştırılmıştır.

d) Değınilmeyen Eksikliklere İlişkin Ara Sonuç

Yargının kurumsal bağımsızlığının olmaması ve kitlesel meslekten çıkarmaların yarattığı caydırıcı etki ve yargı mensuplarının tecrübesizliği ve bundan kaynaklanan kalitedeki azalma, hukukun üstünlüğüne ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu faktörler, yargının, bir bütün olarak, hem olağanüstü hâl nedeniyle alınan önlemler açısından hem de genel olarak insan hakları ihlalleri için etkili bir çözüm sağlama kapasitesini açıkça zayıflatmıştır.

Yeni Yargı Reformu Strateji Belgesi bu arka plan çerçevesinde ele alınmalıdır. Türkiye'de yargı bağımsızlığına ilişkin sorunların yapısal niteliğini ve son değişiklikler nedeniyle durumun daha da kötüleştiğini göz önünde bulundurarak UHK, yeni Strateji Belgesi değiştirilmediği ya da bu yapısal sorunları ele alan yeni ekler yapılmadığı takdirde, belirlenen hedeflere ulaşılmasının mümkün olmadığı kanaatinde.

3. Hâkim ve Savcıların Tayini (2.1)

YRSB'de yer alan hâkim ve savcıların atama, nakil ve terfi sistemini nesnel ve liyakate dayalı ölçütlerle geliştirilme hedefi çerçevesinde Faaliyet 2.1.a maddesinde, belirli bir mesleki kıdeme sahip hâkim ve savcılar için coğrafi teminat getirileceği belirtilmektedir.⁴⁴ Aynı şekilde Faaliyet 2.1.g maddesinde, Adalet Bakanı'nın, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde hâkimleri başka bir yargı çevresinde geçici görevlendirebilme yetkisinin kaldırılacağı belirtilmektedir.

41 Bkz. Danıştay, 5. İdari Dava Dairesi, 2016/58016E, 2019/4157K, bkz. https://www.memurlar.net/common/news/documents/853047/04_09_2019_033248.pdf

42 Venedik Komisyonu: Türkiye, Sulh ceza hâkimliklerinin görevleri, yetkileri ve işleyişlerine dair görüş, op. cit., para. 51.

43 *Abdullah Zeydan ve diğerleri/Türkiye*, B. No. 25453/17, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin Üçüncü Taraf Görüşü, Bel. CommDH (2017)33, 02.11.2017, para. 35.

44 UHK, Türkiye: Tehlike Altındaki Adalet, Haziran 2016, s.19. bkz. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/07/Turkey-Judiciary-in-Peril-Publications-Reports-Fact-Findings-Mission-Reports-2016-ENG.pdf>

Anayasanın 159'uncu maddesine göre, "Kurulun (HSK) meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz." Bu kararlar hâkim ve savcılarının tayinlerine ilişkin kararları da içermektedir.

Uluslararası standartlar, atanma ve tayin de dâhil olmak üzere hâkimlerin görevlerine ilişkin kararların, bu tür kararların uygun olmayan saiklerle alınmasına karşı korumak ve tayinlerin gizli yaptırım olarak uygulanmasını önlemek için adli makamların sorumluluğunda olmasını gerektirir.

Diğer belgelerin yanı sıra Uluslararası Barolar Birliği'nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Asgari Standartları, şöyle demektedir: "[Bir] yargıci bir mahkemeden diğerine tayin etme yetkisi yargı otoritesine ait olmalı ve tercihen hâkimin rızasına tâbi olmalıdır; bu rıza makul olmayan bir şekilde önceden alınmış olmamalıdır."⁴⁵

Yargıçlar Evrensel Şartının 2.2'nci maddesi kısmen şöyledir:

Hiçbir yargıci rızası olmadan başka bir göreve atanamaz veya terfi ettirilemez.

Bir yargıci, kanunen öngörülmedikçe tayin edilemez, görevden uzaklaştırılmaz ya da görevine son verilemez, kanunen öngörülen hâllerde ise bu ancak disiplin soruşturması sonucunda ve savunma haklarına ve çelişiklik ilkesine saygı gösterilmek suretiyle mümkündür.

Banglore Yargısal Davranış İlkeleri için Uygulama Önlemleri şöyle demektedir:

Kanunun öngördüğü bir rotasyon sistemi içinde, ya da uygun yargı denetimi sonrasında ve yalnızca yargı ya da bağımsız bir organ tarafından uygulanmadıkça, bir yargıci kendi rızası dışında bir yargı alanından, fonksiyonundan ya da bölgesinden bir başkasına tayin edilemez.⁴⁶

UHK, *Tehlike Altındaki Adalet* raporunda, HSK'nın meslekten çıkarma dışındaki tayin ve diğer kararlarına karşı yargı yoluna başvurulmamasının, hâkim ve savcılar için usulü güvencelerde önemli bir açık teşkil ettiği ve etkili başvuru haklarını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

UHK ve İHOP, bu tedbirlerin keyfi veya ayrımcı bir şekilde uygulanmasına karşı koruyan adil yargılanma ve usulü güvencelere uyulmaksızın, hâkimlerin zorla tayin edilmesinin yargı bağımsızlığı için ciddi bir tehdit teşkil ettiği ve bunun sonucu olarak muhtemel keyfi karar veya istismar potansiyelinin, yargısal kararların bağımsızlığı, tarafsızlığı ve dürüstlüğü üzerinde ciddi bir caydırıcı etkisi olabileceğini vurgulamaktadır. Uygulamada hâkim ve savcılarının tayinine ilişkin endişeler, tayin sürecinde şeffaflığın artırılması ve bu kararların bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargı denetimine tabi tutulması da dâhil olmak üzere usulü güvencelerin sağlanması ile en aza indirgenebilir. UHK ve İHOP, böyle bir yargısal denetimi öngören mevzuat değişikliğinin öncelikli bir konu olarak ele alınması gerektiği kanaatindedir.

45 Uluslararası Barolar Birliği (IBA) Yargı Bağımsızlığına İlişkin Minimum Standartlar, 1982 yılında Uluslararası Barolar Birliği tarafından kabul edilmiştir. Standart A.12. Singhvi Bildirgesinin 13. paragrafında şöyle denilmektedir: Bir yargıcin bir makama atanması "yargı tarafından ya da mevcut olduğu durumda yüksek yargı konseyi tarafından gerçekleştirilmelidir." Ayrıca bkz. Yargıçların Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı, İlke 3.1.

46 Para. 13.5. Önlemler ayrıca şunu içermektedir, "bazı uluslararası belgelerde yargıçların tayini konusu da ele alınmaktadır, zira tayin, bağımsız ve cesur bir yargıci cezalandırmak ve bu örnek çerçevesinde diğerlerini caydırmak amacıyla kullanılabilir."

UHK ve İHOP, hâkim ve savcılarının tayini ile ilgili idari kararların şeffaf olmasını ve etkin usulü güvencelere tabi olmasını tavsiye etmektedir. Karardan etkilenen hâkim veya savcının başvurusuyla ilgili davalar öncelikli olarak ele alınmalıdır. Tayinlerin uygulamada gizli bir disiplin yaptırımı olarak kullanılmasını önlemek için yasalar ve usullerde de dâhil olmak üzere tüm sistem bağımsız bir şekilde gözden geçirilmelidir.

UHK ve İHOP, Yargı Reformu Strateji Belgesinin 2.1.a maddesinde belirtilen belli kıdemi haiz hâkimlerin zorla tayinine son verilmesini öngören coğrafi teminat önerisini memnuniyetle karşılamakla birlikte, kıdemsiz hâkimlerin bu teminattan istisna tutulmasından kaygı duymaktadır. UHK ve İHOP, Faaliyet 2.1.g. maddesinde yer alan Adalet Bakanı'nın, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde hâkimleri başka bir yargı çevresinde geçici görevlendirebilme yetkisinin kaldırılacağı önerisini memnuniyetle karşılamaktadır.

4. Hâkim ve Savcılarının Atanması ve Terfi Ettirilmesi

Yargı Reformu Strateji Belgesinin, Faaliyet 2.1.b maddesi, hâkim ve savcılık mesleklerine girişteki mülakat sınavının geniş temsile dayalı bir heyet tarafından yapılmasının sağlanacağı hükmünü içermektedir. Faaliyet 2.1.d maddesinde de hâkim ve savcılarının terfi sisteminin liyakat ve performansı esas alacak şekilde yeniden yapılandırılacağı belirtilmektedir.

Yargı bağımsızlığı konusundaki uluslararası standartlar, hâkimlerin, atamalarda uygun olmayan saiklerin rol oynamasını etkili bir şekilde önlemesi gereken şeffaf bir süreçte ve objektif seçim kriterlerine göre atanmasını gerektirmektedir.⁴⁷ Ayrıca, nihai olarak hâkimlerin seçimi ve atanmasından sorumlu olan organlar, "yürütme ve yasama organlarından bağımsız" olmalıdır.⁴⁸ Venedik Komisyonu, Yargısal Atamalara İlişkin Görüşünde, "yargı bağımsızlığını güvence altına almak için uygun bir yöntemin, oluşumu, yetkileri ve özerkliği konusunda anayasal güvencelere sahip bir yargı konseyi kurulması"⁴⁹ olduğu ve "böyle bir konseyin, hâkimlerin atanması ve terfi ettirilmesi ve aleyhindeki disiplin cezaları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olması gerektiği"⁵⁰ sonucuna ulaşmıştır.

Uluslararası standartlar, hangi atama yöntemi benimsenirse benimsenmiş olsun, uyulması gereken ilkeleri ortaya koymuştur. Buna göre, öncelikle, atamaların, diğer kriterlerin yanı sıra, ilk başta liyakat⁵¹ esasına dayanan açık kriterlere göre yapılması ve ikinci olarak, yargısal atamaların yürütme ya da yasama organları tarafından kontrol edilmesini önlemek amacıyla atama sürecinin ve atamaya dâhil olan kurumların yeterince bağımsız olması gerekmektedir.⁵²

47 BM Yargı Bağımsızlığına İlişkin Temel İlkeler, op cit, İlke 10.

48 Yargıçların Statüsüne Dair Avrupa Şartı, İlke 1.3. Ayrıca bkz. Evrensel Yargıçlar Şartı, madde 5-1, Bangalore İlkelerini Uygulama Tedbirleri, para. 12.4-12.5, BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörünün raporları, Yargı Konseyleri Raporu (2018)., para. 97.

49 Venedik Komisyonu, Yargısal Atamalar Raporu, 70inci Genel Kurul (Venedik, 16-17 Mart 2007), para. 48.

50 Ibid, para. 49.

51 BM Yargı Bağımsızlığına İlişkin Temel İlkeler, İlke 10; Evrensel Yargıçlar Şartı madde 5(1); Yargıçların Statüsüne Dair Avrupa Şartı, para. 2.1; Avrupa Konseyi, Tavsiye No. (2010) 12 İlke 44.

52 Avrupa Konseyi, Tavsiye No. (2010) 12 İlke 46-48. Avrupa Konseyinin yargıçlara ilişkin Tavsiye kararı şöyle demektedir "...yargıçları seçme kararını veren otorite yasama ve yürütme erklerinden bağımsız olmalıdır" (para. 46); Evrensel Yargıçlar Şartı (madde 5(1)), Yargıçların Statüsüne Dair Avrupa Şartı (para. 2.1. ve 3.1); Yargıçların Magna Carta'sı (para. 5) Avrupa Yargıçları Danışma Konseyi (*Görüş no. 10, op. cit.*, para. 48-49) bu yetkinin tamamen yargı konseylerine verilmesini öngörmektedir.

BM Hâkim ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü şunları önermiştir:⁵³

Hâkimlerin atanması ve terfiine ilişkin kararlar, yasama ve yürütme organlarından bağımsız bir yargı konseyi veya muadili bir organ tarafından şeffaf bir süreçte alınmalıdır.

Hâkimlerin seçimi ve atanması prosedürü, daha önce yasalar veya yetkili makam tarafından belirlenmiş objektif kriterlere dayanmalıdır. Hâkimlerin seçimi ve kariyeri ile ilgili kararlar, adayların nitelikleri, becerileri ve kapasitelerinin yanı sıra dürüstlükleri, bağımsızlık ve tarafsızlık algıları ile ilgili olarak, liyakat esasına göre verilmelidir. En azından kısmen yazılı ve isim kapalı bir şekilde yapılan rekabetçi sınavlar, seçim sürecinde önemli bir araç işlevi görebilir.

Özel Raportör, yasama veya yürütme erklerinin yargısal atamalara dâhil edilmesinin bu atamaların politikleşmesine yol açabileceğini düşünmektedir. Hâkimlerin resmi olarak Devlet veya Hükümet Başkanı ya da yasama organı tarafından atandığı durumlarda, atamaların yargı konseyinin tavsiyesi üzerine ve bu tavsiyelere uyularak yapılması gerekir.

Türkiye’de hâkimler ve savcılar için seçim süreci yazılı bir sınav ve beşi Adalet Bakanlığı temsilcisi olan yedi üyeden oluşan bir kurul tarafından yapılan bir sözlü mülakat içermektedir.

UHK ve İHOP, hâkim ve savcı adaylarını kabul etmekten sorumlu komisyonda geniş bir katılımın sağlanmasına yönelik taahhüdü not etmektedir.⁵⁴ Bununla birlikte, katılımın genişletilmesinin zorunlu olarak, bu komisyonun yürütme organından bağımsızlığını sağlamaya katkıda bulunacağı anlamına gelmeyecektir.

2802 sayılı Kanuna⁵⁵ ve 6087 sayılı Kanuna⁵⁶ dayanan mevcut sisteme göre, hâkimlerin ve savcılarının terfileri hâkim ve savcılarının tecrübeleri ve performanslarına dayanan belli kriterlere göre HSK tarafından gerçekleştirilmektedir.⁵⁷ Terfi edebilmek için hâkim ve savcılarının buldukları derecede iki yıl geçirmeleri ve terfiye engel herhangi bir yargı kararına ya da disiplin yaptırımına muhatap olmamaları gerekmektedir. Hâkim ve savcılarının mesleki bilgileri, çalışma performansları, değerlendirme sonuçları ve aldıkları eğitimler, HSK tarafından terfide göz önünde bulundurulması gereken kriterlerden bazılarıdır. UHK ve İHOP terfi sisteminin yeniden yapılandırılması taahhüdünü not etmektedir. Ancak, hâkimlerin ve savcılarının terfileri üzerindeki yürütme etkisinin HSK aracılığıyla gerçekleştiğini not ediyoruz. Bu yürütme etkisi, terfi sistemindeki yöntem değişikliği ile ortadan kaldırılamaz.

53 BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Yargı Konseyleri Raporu (2018), para. 97-99.

54 YRSB, Faaliyet 2.1.b. şöyle demektedir: Hâkim ve savcılık mesleklerine girişteki mülakat sınavının geniş temsile dayalı bir heyet tarafından yapılması sağlanacaktır.

55 2802 sayılı Kanun, madde 29.

56 6087 sayılı Kanun, madde 9.

57 2802 sayılı Kanun, madde 21.

Yargıya ilişkin uluslararası standartlar, açık bir şekilde yargıdaki herhangi bir değerlendirme prosedürünün, tek amacının hâkimlerin performansını iyileştirmek olmasını ve bağımsızlıklarını zedelememesini gerektirmektedir.⁵⁸ Avrupa Konseyi'ne bağlı Avrupa Yargıçları Danışma Konseyi, "(istisnai durumlar dışında) değerlendirme sonucunun olumsuz olmasının tek başına meslekten çıkarma sonucu doğurmaması gerektiğine işaret etmiştir.

Meslekten çıkarma yalnızca yasada öngörülen disiplin kurallarının ihlal edilmiş olması veya suç işlenmesi hâllerinde ya da değerlendirme sonucunun kaçınılmaz olarak, objektif bir şekilde değerlendirilen kabul edilebilir asgari standartlara göre hâkimin görevini yapamayacağını ya da yapmak istemediğini gösterdiği durumlarda mümkün olmalıdır."⁵⁹

UHK daha önce yargıç atama sisteminin, hem sınavın hem de mülakat sürecinin Adalet Bakanlığından ve diğer yürütme organlarından, aynı zamanda diğer çevrelerden gelebilecek uygunsuz etkilerden bağımsız hâle getirecek şekilde, gözden geçirilmesini tavsiye etmiştir. Hâlen mülakat komisyonunun beş üyesi Adalet Bakanlığı bürokratlarından oluşmaktadır. Hâkim ve savcıların tayinlerinden sorumlu organ olan HSK'nın Birinci Dairesinin üyeleri arasında Adalet Bakanlığı Bakan Yardımcısı bulunmaktadır.⁶⁰ Adalet Bakanlığı'nın mülakat komisyonunun yanı sıra HSK'nın Birinci Dairesindeki temsilinin ve rolünün sınırlandırılması gerekmektedir.⁶¹

5. Disiplin İşlemleri

Yargı Reformu Strateji Belgesinin, Faaliyet 2.2 maddesinde, disiplin süreçlerinde hâkim ve savcılara ek haklar tanınacağı ve disiplin cezalarının daha objektif ölçütlere göre yeniden tanımlanacağı taahhüt edilmektedir. Strateji Belgesi ayrıca, HSK kararlarının tamamının yargı denetimine açılması gerektiğini -şu anda sadece meslekten çıkarma kararlarına karşı mümkün- belirtmektedir. Faaliyet 2.2.d maddesinde, kişisel verilerin korunması kaydıyla HSK'nın disiplin kararlarının kamuoyuna açıklanmasının sağlanacağı belirtilmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi, Anayasanın 159'uncu maddesi, YSK'nın meslekten çıkarma dışındaki kararlarının yargı denetimine tabi olmasına izin vermemektedir.

Yargı bağımsızlığı konusundaki uluslararası standartlar, yargı idaresinin ve disiplin işleminin, yargının önemli oranda temsil edildiği bağımsız organlar tarafından, yerleşik

58 Bangalore İlkelerine ilişkin Yorum, *op. cit.*, para. 41-42; Avrupa Konseyi Yargıçlara İlişkin Tavsiye, para. 42 ve 58; Yargıçların Statüsüne Dair Avrupa Şartı, para. 4.1. Ayrıca bkz. BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörünün Yıllık Raporu 2009, *op. cit.*, para. 71; AYDK, Görüş no. 10, *op. cit.*, para. 53-54: ""Adaletin kalitesi elbette, adalete erişim şartları ve halkın mahkemelerde nasıl kabul edildiği, mevcut prosedürlerin uygulanma kolaylığı ve davaların görülme ve kararların uygulanma süresi gibi objektif verilerle ölçülebilir. Ancak, verilen kararların değeri ve bu kararların genel halk tarafından nasıl algılandığına dair daha öznel bir takdir anlamına da gelir. Devlet bütçesinden adalete tahsis edilen pay ve yargının bağımsızlığının hükümetin diğer erkleri tarafından nasıl algılandığı gibi, daha politik nitelikli bilgiler de dikkate alınmalıdır. Tüm bu düşünceler, Yargı Konseylerinin adaletin kalitesinin değerlendirilmesine ve hâkimlerin çalışmalarının verimliliğini sağlayan tekniklerin uygulanmasına aktif katılımını haklı kılmaktadır."

59 AYDK, Görüş no. 17, Yargıçların İşlerinin Değerlendirilmesi, adaletin kalitesi ve yargı bağımsızlığına saygı, AK, Doc. CCJE(2014)2, 24 Ekim 2014, para. 49.12. Ayrıca bkz. Yargıçlar Evrensel Şartı, madde 5(3).

60 6087 sayılı Kanun'un 9. Maddesine göre YSK'nın Birinci Dairesinin görevleri arasında hâkim ve savcıların atanması ve tayini yer almaktadır. Aynı Kanununun 8 (a) maddesine göre Birinci Daire, Adalet Bakanlığı ilgili Bakan Yardımcısı, Yargıtay dan bir üye, hâkim ve savcılardan iki üye, idari yargıdan bir üye, hukuk fakülteleri ya da avukatlardan bir üyeden oluşur. Dairelerin üyeleri HSK Genel Kurulu tarafından seçilir.

61 Adalet Bakanlığının mülakat komisyonu üzerindeki etkisi devam etmektedir. 2802 sayılı Kanun'un 9/A maddesine göre her mülakat komisyonu beş üyeden oluşur, Adalet Bakanı tarafından atanan bakan yardımcısının başkanlığında, Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri Genel Müdürü, Hukuk İşleri Genel Müdürü ve Personel Genel Müdürü. Tüm bu üyeler Adalet Bakanlığının personeli.

yargısal davranış standartlarına uygun olarak gerçekleştirilmesini gerektirmektedir.⁶² Hâkimler yalnızca görevlerini yapamayacak hâle gelmeleri ya da görevlerini yapmaya uygun olmadıklarını gösteren davranışları dolayısıyla görevden uzaklaştırılabilir ya da görevlerine son verilebilir.⁶³ Daha önce belirtildiği gibi, İstanbul Deklarasyonunun 15. İlkesi, şöyle demektedir:⁶⁴

Bir hâkime disiplin cezası verme veya hâkimi görevden alma yetkisi, görevdeki veya emekli olmuş hâkimlerden oluşan, ancak üyeleri arasında, yasama veya yürütme erki mensupları olmamak şartıyla, hâkim olmayan kişileri de içeren bağımsız bir organa (veya hâkimlerin atanmasından sorumlu Yargı Kuruluna) verilmelidir. Hâkimi görevden alma yetkisinin Devlet Başkanı veya yasama organına verildiği hâllerde, bu yetki ancak, anılan bağımsız organın bu yöndeki bir tavsiye kararından sonra kullanılmalıdır. Bir hâkim aleyhine yaptırım istemiyle başlatılan işlemlerde, söz konusu işlemlerin gizli veya kamuya açık yürütülmesine bakılmaksızın, verilen nihai karar halka duyurulmalıdır. Şikâyet söz konusu ise, şikâyete ilişkin soruşturmanın sonucu şikâyetçiye bildirilmelidir.

BM Hâkimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü de benzer şekilde şu tavsiyede bulunmuştur:⁶⁵

Hâkimlerle ilgili disiplin işlemlerinin sorumluluğu, yargı konseyi veya mahkeme gibi esas olarak hâkimlerden oluşan bağımsız bir otoriteye verilmelidir.

Disiplin şikâyetlerini alma ve disiplin soruşturmaları yürütme ve yargıyla ilgili disiplin davalarını yargılama yetkisi yargı konseyinin ayrı bir dairesine ya da başka bir organa verilmelidir.

Bu organlar, yargı mesleğinin dışından üyeler de (avukatlar, akademisyenler, sivil toplum üyeleri) içerebilir, ancak hiçbir durumda bu kişiler yasama veya yürütme organlarının üyesi olmamalıdır.

Disiplin soruşturmaları, suçlanan hâkimlere, kendilerini şahsen savunma hakkı veya kendi seçtikleri bir hukuki danışmanın yardımı da dâhil olmak üzere, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesinde belirtilen tüm usulü güvenceleri sağlamalıdır.

Disiplin kurulunun kararları gerekçeli olmalı ve yetkili bir mahkeme önünde yargısal denetime tabi tutulmalıdır.

BM Temel İlkeleri de dâhil olmak üzere, yargı bağımsızlığına ilişkin hem Avrupa hem de evrensel standartlarda, disiplin işleri, görevden uzaklaştırma veya göreve son verme işlemleri ile ilgili kararların bağımsız bir incelemeye tabi olması gerektiği, yaygın olarak kabul edilmektedir.⁶⁶ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, bu işlemlerin, tüm adil yargılama güvencelerine sahip bağımsız bir otorite veya mahkeme tarafından yapılması gerektiğini ve ilgili hâkime, karara ve fiili ile orantılı olması gereken yaptırıma, itiraz etme hakkının sağlanması gerektiğini belirtmektedir.⁶⁷ Avrupa Yargıçları Danışma

62 Evrensel Yargıçlar Şartı, madde 7-1; AK, Tavsiye (2010)12, İlke 46; İstanbul Bildirgesi, İlke 15; Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Yargı Konseyleri Raporu (2018), para. 101-105; Yargısal Hesap Verebilirlik Raporu (A/HRC/26*32), para. 123.

63 BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, İlke 18

64 Benzer şekilde bkz. Evrensel Yargıçlar Şartı, madde 7-1 ; Bangalore İlkeleri Uygulama Tedbirleri, madde 15 ve 16.

65 Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü, Yargı Konseyleri Raporu (2018), para. 101-105.

66 BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, İlke 20.

67 Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi, Taraf devletlere Tavsiye No. R (2010) 12, *Yargıçlar: bağımsızlık, etkinlik ve sorumluluklar*, madde 69.

Konseyi, "Devlet Başkanı, Adalet Bakanı veya herhangi bir siyasi otorite temsilcisinin disiplin organında yer alamayacağını" ekler.⁶⁸

BM Yargının Bağımsızlığına İlişkin Temel İlkeleri, hâkimlere yönelik şikayetlerin, söz konusu hâkimin adil yargılanma hakkına sahip olduğu, uygun bir usule göre, hızlı ve adil bir şekilde işleme konulmasını öngörmektedir.⁶⁹ Avrupa Konseyi standartları, disiplin işlemlerinin hâkime karara ve yaptırıma itiraz hakkı verilmesini de sağlayan, "adil yargılamanın tüm güvencelerine" uyularak yapılması gerektiğini öngörmektedir.⁷⁰ Yargıçların disiplini ile ilgili işlemlerde, tam savunma haklarını güvence altına alan usullere özel önem verilmektedir.⁷¹

Savcılarla ilgili olarak, BM Savcılarının Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeler, savcılara yönelik disiplin işlemlerinin, adil yargılama ilkelerine uygun ve bağımsız incelemeye tabi olarak, uygun prosedürler çerçevesinde hızlı ve adil bir şekilde gerçekleştirilmesini öngörmektedir.⁷² Savcılarla ilgili disiplin soruşturmaları, objektif bir değerlendirme ve kararı garanti etmeli ve yasalara, mesleki davranış kurallarına ve diğer belirlenmiş standart ve etik kurallara uygun olarak gerçekleştirilmelidir.⁷³

UHK, daha önce HSK'nın hâkim ve savcılarla ilgili disiplin soruşturmalarını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, BM Yargının Bağımsızlığı Temel İlkeleri ve Birleşmiş Milletler Savcılar Kılavuz İlkeleri de dâhil olmak üzere geçerli uluslararası hukuk standartlarına uygun olarak yürütülmesini sağlamasını tavsiye etmiştir. Ayrıca, HSK tüm disiplin işlemlerinin bağımsız yargısal karar alma ilkelerine saygı gösterilerek gerçekleştirilmesini sağlamalıdır. Hâkim ve savcılarla ilgili disiplin kararları olağan mahkemelerde yargı denetimine tabi tutulmalıdır.

UHK ve İHOP, HSK'nın disiplin ve görevden uzaklaştırma ile ilgili tüm kararlarının yargı denetimine açılması çağrısında bulunmaktadır.⁷⁴ Ancak UHK ve İHOP, Anayasanın 159. maddesinin meslekten çıkarma dışındaki kararlarının yargı denetimine tabi olmasına izin vermediğini dikkate alarak, anayasa değişikliğine ihtiyaç olduğu kanaatinde.

UHK ve İHOP disiplin işlemleri sırasında hâkim ve savcılarının haklarını genişletme taahhüdünü not etmekte ve disiplin önlemlerinin yargı denetimine tabi olmasının önemini vurgulamaktadır. Disiplin kararlarının açıklanması bir dereceye kadar kamu denetimine izin verebilir; ancak, bağımsız bir yargı denetiminin yerini tutamaz.

68 AYDK, *Görüş no. 10, op. cit.*, para. 63.

69 BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, İlke 17.

70 Avrupa Konseyi, yargıçlara ilişkin Tavsiye, R(2010)12, madde. 69; Ayrıca bkz. Yargıçların Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı, "hakkında işlem yapılan yargıcın temsiline olanak tanıyan ve tarafların tamamının dinlenmesini içeren bir usule" ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. BM İnsan Hakları Komitesi şöyle demiştir: "yargıçlar yalnızca kanunla öngörülen, objektif ve bağımsız bir usule göre görevden alınmalıdır": İnsan Hakları Komitesinin Moldova'ya ilişkin sonuç gözlemleri, BM Bel CCPR/CO/75/MDA, para.12.

71 Görüş No. 1 (2001), Avrupa Yargıçları Danışma Konseyinin, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin dikkatine sunduğu Yargının bağımsızlığı ve yargıç teminatına ilişkin görüş, para. 60(b).

72 BM Savcılarının Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeler, Suçun Önlenmesi ve Suçluların İslahına İlişkin Birleşmiş Milletler Sekizinci Kongresinde Kabul edilmiştir. Havana, Küba, 27 Ağustos- 7 Eylül 1990, İlke 21

73 BM Savcılarının Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeler, İlke 22.

74 UHK, Uluslararası Hukukçular Komisyonunun Türkiye'nin Evrensel Periyodik Denetimine ilişkin sunuşu, 18 Temmuz 2019, bkz. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/07/Turkey-UPR-Advocacy-non-legal-submissions-2019-ENG.pdf>

6. Etik İlkeleri

Yargı Reformu Strateji Belgesi, Faaliyet 2.3 maddesinde yargı etiğinin ve iyi davranış kurallarının tanımlanması ve genişletilmesi gerektiğini belirtmektedir. YRSB, "yargı mensupları tarafından uyulacak etik ilkelerine ilişkin" bir belgenin onaylanması gerektiğini belirtmektedir. "Bu çalışmanın Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi standartlarına uygun olarak tamamlanacağı ve HSK içinde etik ilkeleri hakkında danışmanlık hizmeti verecek bir yapı oluşturulacağı" belirtilmektedir.

Bazı uluslararası ve bölgesel standartlar etik ilkelerin, disiplin kurallarından ayırt edilmesini önermektedir.⁷⁵ Özellikle, bu tür "ilkeler, hâkimlere ve yargıya halkın güvenini artıracak yargısal etik kuralları içinde yer almalıdır. Yargıçlar bu tür kodların geliştirilmesinde öncü bir rol oynamalıdır. ... Yargıçlar, yargı içindeki bir organdan etik konusunda tavsiye alabilmelidir."⁷⁶

UHK ve İHOP, etik kuralları ve istişare komisyonu oluşturma planını memnuniyetle karşılamaktadır. Bununla birlikte, bunun disiplin sisteminden tamamen ayrı olarak yapılması ve bağımsız bir organa verilmesi şarttır.

7. Sonuçlar

UHK ve İHOP, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkeleri ışığında, hukukun üstünlüğüne saygı ve uluslararası standartlara uygun olarak, Türkiye'de adalet sisteminin reformu için gösterilen tüm samimi ve etkili çabaları memnuniyetle karşılamaktadır. Adalet Reformu Stratejisinin amaçları, UHK ve İHOP'un hukukun üstünlüğünü sağlama ve insan haklarını geliştirme misyonu ile örtüşmektedir ve bu iki kuruluş Türkiye makamlarına ve bu amaçları gerçekleştirmek için etkin bir şekilde çaba gösteren ilgili tüm paydaşlara geri bildirim ve önerilerde bulunmak için hazırdır.

UHK ve İHOP, Türkiye makamlarının, hâkim ve savcılarının disiplin, tayin, mesleğe kabul, terfi ve etik sistemlerini uluslararası standartlara uygun olarak reform etme taahhüdünü memnuniyetle karşılamaktadır.

Ancak, bu önlemlerle birlikte, bu reformlardan olumlu bir sonuç elde edebilmek için disiplin, tayin, mesleğe kabul ve terfi sistemindeki herhangi bir değişiklik yapılmadan önce başka reformların yapılması da şarttır. Yukarıdakilere paralel olarak bu temel önlemler şunları içermelidir:

- Hâkimler ve Savcılar Kurulunun reformu,
- Sulh Ceza Hâkimliği sisteminde reform yapılması ve
- Diğer memurlar yanı sıra, hâkim ve savcılarının hâlâ keyfi olarak meslekten çıkarılmasına izin veren 7145 kanunun yürürlükten kaldırılması,
- HSK'nın tüm kararları için yargı yolunun açılması
- Hâkim ve savcı adaylarının seçimi ve atanmasında komisyonun ve sürecin yürütmeden bağımsızlığını sağlayacak şeffaf ve adil bir sistemin kurulması.

⁷⁵ Yargıçların Magna Charta'sı, AYDK, para. 18; Avrupa Konseyi Tavsiye no. (2010)12, para. 72.

⁷⁶ Avrupa Konseyi Tavsiye no. (2010)12, para. 73-74. Bkz. benzer şekilde Bangalore İlkelerini Uygulama Önlemleri, Madde 2; Evrensel Yargıçlar Şartı, Madde 6; İstanbul Bildirgesi, Madde 14.

UHK ve İHOP, Yargı Reformu Strateji Belgesinin işlevlerine, Hedef 2 ile ilgili aşağıdaki tavsiyelerle katkıda bulunmaktan memnuniyet duyar:

1. 7145 sayılı Kanun'un, temel olarak hâkim ve savcılarla ilgili olağanüstü hâl yetkilerini üç yıl daha uzatan 26. maddesi kaldırılmalıdır.

2. Hâkimler ve Savcılar Kurulunun üyelerinin atanması ile ilgili anayasal hükümler, Kurulun üyelerinin çoğunluğunun meslektaşları tarafından seçilen hâkim ve savcılardan ve mesleğe kabul, terfi, tayin ve meslekten çıkarma yetkilerine sahip olan dairenin tamamen meslektaşları tarafından seçilen hâkim ve savcılardan oluşmasını sağlayacak şekilde değiştirilmelidir.

3. Hâkimler ve Savcılar Kurulu, özellikle bu alanlarda eğitime öncelik vermek suretiyle, uluslararası insan hakları hukuku ve anayasa hukukunun uygulanması başta olmak üzere, hâkimlerin ve savcılarının uyması gereken mesleki standartlarının belirlenmesi ve uygulanmasına öncelik vermelidir.

4. Tayinlerin pratikte gizli bir disiplin yaptırımı olarak kullanılmasını engellemek amacıyla hâkimlerin tayinine ilişkin sistem, yasalar ve usuller de dâhil olmak üzere, bağımsız bir şekilde gözden geçirilmelidir. Hâkim ve savcılarının tayinine ilişkin idari kararlar şeffaf olmalı ve süreç etkili usulü güvencelere tabi olmalıdır. Bu kararlardan etkilenen hâkim veya savcılarının başvurusu üzerine kararların yargısal denetime açılması öncelikli olarak ele alınmalıdır.

5. HSK'nın disipline, hâkim veya savcılarının görevden uzaklaştırılmasına ya da meslekten çıkarılmasına ilişkin tüm kararları yargı denetimine açılmalıdır. HSK kararlarının yargı denetimine açılması için Anayasanın 159 uncu maddesinde değişiklik yapılması gerekmektedir. HSK kararlarına karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru da mümkün olmalıdır.

6. Sulh ceza hâkimlerinin soruşturma aşamasındaki tutuklama ve diğer tedbirlere karar verme yetkisi kaldırılmalıdır, böylece soruşturma ve kovuşturma aşamalarında bu tür kararları almaya yalnızca olağan hâkimler yetkili olacaktır.

7. Eğer sulh ceza hâkimlikleri kaldırılmazsa, bunların kararlarına karşı yapılan itirazlar, daha sonra sanık hakkındaki ceza davasına bakmayacak olan üst mahkemelerce incelenmelidir.

Komisyon Üyeleri

Komisyon Üyeleri Mayıs 2019 (güncel liste için lütfen web sayfasını ziyaret ediniz www.icj.org/commission)

Başkan:

Prof. Robert Goldman, Amerika Birleşik Devletleri

Başkan Yardımcıları:

Prof. Carlos Ayala, Venezüella

Yargıç Radmila Dragicevic-Dicic, Sırbistan

Yönetim Kurulu:

Yargıç Sir Nicolas Bratza, Birleşik Krallık

Dame Silvia Cartwright, Yeni Zelanda

Bayan Roberta Clarke, Barbados-Kanada

Bay Shawan Jabarin, Filistin

Bayan Hina Jilani, Pakistan

Yargıç Sanji Monageng, Botswana

Bay Belisário dos Santos Júnior, Brezilya

Komisyon Üyeleri:

Profesör Kyong-Wahn Ahn, Kore Cumhuriyeti

Bayan Ms Chinara Aidarbekova, Kırgızistan

Yargıç Adolfo Azcuna, Filipinler

Bayan Hadeel Abdel Aziz, Ürdün

Bay Reed Brody, ABD

Yargıç Azhar Cachalia, Güney Afrika

Prof. Miguel Carbonell, Meksika

Yargıç Moses Chingengo, Zimbabve

Prof. Sarah Cleveland, ABD

Yargıç Martine Comte, Fransa

Bay Marzen Darwish, Suriye

Bay Gamal Eid, Mısır

Bay Roberto Garretón, Şili

Bayan Nahla Haidar El Addal, Lübnan

Prof. Michelo Hansungule, Zambiya

Bayan Gulnora Ishankanova, Özbekistan

Bayan Imrana Jalal, Fiji

Bayan Jamesina Essie L. King, Sierra Leone

Yargıç Kalthoum Kennou, Tunus

Prof. César Landa, Peru

Yargıç Ketil Lund, Norveç

Yargıç Qinisile Mabuza, Svaziland

Yargıç José Antonio Martín Pallín, İspanya

Prof. Juan Méndez, Arjantin

Yargıç Charles Mkandawire, Malavi

Yargıç Yvonne Mokgoro, Güney Afrika

Yargıç Tamara Morschakova, Rusya

Yargıç Willy Mutunga, Kenya

Yargıç Egbert Myjer, Hollanda

Yargıç John Lawrence O'Meally, Avustralya

Bayan Mikiko Otani, Japonya

Yargıç Justice Fatsah Ouguergouz, Cezayir

Dr Jarna Petman, Finlandiya

Prof. Mónica Pinto, Arjantin

Prof. Victor Rodriguez Rescia, Kosta Rika

Bay Alejandro Salinas Rivera, Şili

Bay Michael Sfar, İsrail

Prof. Marco Sassoli, İtalya-İsviçre

Yargıç Ajit Prakash Shah, Hindistan

Yargıç Kalyan Shrestha, Nepal

Bayan Ambiga Sreenevasan, Malezya

Hâkim Marwan Tashani, Libya

Bay Wilder Tayler, Uruguay

Yargıç Philippe Texier, Fransa

Yargıç Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Uganda

Yargıç Stefan Trechsel, İsviçre

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Kolombiya

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
CH 1211 Geneva 8
Switzerland

t +41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org